

GENEL MATEMATİK

BİRİNCİ DERECE DENKLEMİNİN BİR BİLİNMEYENLİ DENKLEMLERİ

İçinde bilinmeyen bulunan eşitliklere **denklem** denir.

$a, b \in \mathbb{R}$ ve $a \neq 0$ olmak üzere birinci dereceden bir bilinmeyenli denklemler genel olarak $ax + b = 0$ şeklinde gösterilir.

$ax + b = 0$ ifadesinde x 'e bilinmeyen veya **değişken** a ile b ye **katsayı** denir.

Örnek

$$3x + 3 = 8 \rightarrow x \text{ değişkenine bağlı}$$

$$3y - 8 = 2y + 3 \rightarrow y \text{ değişkenine bağlı}$$

$$6a + 2(a + 1) = 7 \rightarrow a \text{ değişkenine bağlı}$$

birinci dereceden bir bilinmeyenli denklemlerdir.

Çözüm Kümesi Bulma

Birinci dereceden bir bilinmeyenli denklemlerde denklemi sağlayan değişkenin (bilinmeyenin) değerine **denklemin çözümü** veya **denklemin kökü** denir.

Denklemin kökünün oluşturduğu kümeye denklemin **çözüm kümesi** denir.

Çözüm kümesi = {denklemin kökü} şeklinde gösterilir.

Çözüm kümesi bulunurken aşağıdaki sıralama izlenir:

1. Var ise payda eşitlemesi yapılır.
2. Bilinmeyen eşitliğin bir tarafına, bilinenler eşitliğin diğer tarafına alınarak denklem düzenlenir.
3. Eşitliğin her iki tarafı bilinmeyenin katsayısına bölünür.

Örnek

$5x + 14 = 3 \cdot (x - 2)$ denkleminin kökü kaçtır?

- A) -12   B) -10   C) -8   D) -6   E) -4

11

Çözüm

Verilen denklemde parantezler işleme alınıp denklem düzenlenirse

$$\begin{aligned}5x + 14 &= 3 \cdot (x - 2) \Rightarrow 5x + 14 = 3x - 6 \\&\Rightarrow 5x - 3x = -6 - 14 \\&\Rightarrow 2x = -20 \\&\Rightarrow x = -10 \text{ olur.}\end{aligned}$$

Böylece denklemin kökü -10 bulunur.

Örnek

$$\frac{4x-1}{2x+5} = \frac{3}{2} \text{ olduğuna göre, } x \text{ kaçtır?}$$

A) $\frac{17}{2}$

B) 8

C) $\frac{13}{2}$

D) 5

E) 3

Çözüm

Verilen eşitlikte içler dışlar çarpımı yapıp, denklem düzenlenecek olursa

$$\frac{4x-1}{2x+5} = \frac{3}{2} \Rightarrow 2 \cdot (4x-1) = 3 \cdot (2x+5)$$

$$\Rightarrow 8x - 2 = 6x + 15$$

$$\Rightarrow 8x - 6x = 15 + 2$$

$$\Rightarrow 2x = 17$$

$$\Rightarrow x = \frac{17}{2} \text{ bulunur.}$$

Örnek

$$\frac{x+2}{3} - \frac{2x+1}{5} = 2$$

denkleminin çözüm kümesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) -23

B) $\{-23\}$

C) $\{23\}$

D) -17

E) $\{-17\}$

$$\frac{x+2}{\underset{(5)}{3}} - \frac{2x+1}{\underset{(3)}{5}} = 2 \Rightarrow \frac{5 \cdot (x+2) - 3 \cdot (2x+1)}{15} = 2$$

$$\Rightarrow 5x + 10 - 6x - 3 = 30$$

$$\Rightarrow -x + 7 = 30$$

$$\Rightarrow -x = 23$$

$$\Rightarrow x = -23 \text{ olur.}$$

Denklem çözüm kümesi $\{-23\}$ bulunur.

Örnek

$$\frac{x-3}{x} + \frac{1}{2} = \frac{x+2}{x}$$

olduğuna göre, x kaçtır?

- A) -10   B) -6   C) 10   D) 12   E) 15

Cözüm

Verilen eşitlikte payda da değişken bulunduğu için payda eşitlemesi yapılmadan önce paydası aynı olan ifadeler bir araya getirilerek işlem düzenlenir.

$$\begin{aligned}\frac{x-3}{x} + \frac{1}{2} &= \frac{x+2}{x} \Rightarrow \frac{x-3}{x} - \frac{x+2}{x} = -\frac{1}{2} \\ \Rightarrow \frac{x-3-x-2}{x} &= -\frac{1}{2} \\ \Rightarrow \frac{-5}{x} &= -\frac{1}{2} \\ \Rightarrow x &= 10 \text{ bulunur.}\end{aligned}$$

Örnek

$4 \cdot (2x + 1) - 3x + 3 = x + 1 + 2 \cdot (2x + 3)$ denkleminin çözüm kümesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) 0

B) $\{0\}$

C) $\{1\}$

D) $\emptyset$

E) $\mathbb{R}$

Cözüm

Verilen denklem düzenlenecek olursa

$$4 \cdot (2x + 1) - 3x + 3 = x + 1 + 2 \cdot (2x + 3)$$

$$8x + 4 - 3x + 3 = x + 1 + 4x + 6$$

$$5x + 7 = 5x + 7$$

$$5x - 5x = 7 - 7$$

$$0 = 0 \text{ olur.}$$

Örnek

$$\frac{x}{2} + \frac{x-1}{3} = \frac{5x+4}{6}$$

denkleminin çözüm kümesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 0   B) {0}   C) {∅}   D) ∅   E) R

Cözüm

Verilen denklemde payda eşitlemesi yapıp denklem düzenlenirse

$$\frac{x}{\underset{(3)}{2}} + \frac{x-1}{\underset{(2)}{3}} = \frac{5x+4}{6} \Rightarrow \frac{3x + 2 \cdot (x-1)}{6} = \frac{5x+4}{6}$$

$$\Rightarrow 3x + 2x - 2 = 5x + 4$$

$$\Rightarrow 5x - 2 = 5x + 4$$

$$\Rightarrow 5x - 5x = 4 + 2$$

$$\Rightarrow 0 \neq 6 \text{ bulunur.}$$

Denklemde x değişkeni yok olup eşitlik sağlanmıyorsa denklemin çözüm kümesi $\emptyset$ 'dir. (boş küme)

Örnek

$$\frac{1}{x+2} + \frac{1}{x+a} + \frac{1}{x-1} = 2$$

denkleminin bir kökü 2 olduğuna göre, a kaçtır?

- A) $-\frac{1}{3}$ B) $-\frac{2}{3}$ C) -1 D) $-\frac{3}{2}$ E) -2

Cözüm

Denklemin kökü denklemi sağlayan değişkenin değeri olduğundan $x = 2$ 'dir. Bu değer denklemde yerine yazılırsa denklemi sağlamalıdır.

$$\frac{1}{x+2} + \frac{1}{x+a} + \frac{1}{x-1} = 2 \Rightarrow \frac{1}{2+2} + \frac{1}{2+a} + \frac{1}{2-1} = 2$$

$$\Rightarrow \frac{1}{4} + \frac{1}{a+2} + 1 = 2$$

$$\Rightarrow \frac{1}{a+2} = 1 - \frac{1}{4}$$

$$\Rightarrow \frac{1}{a+2} = \frac{3}{4}$$

$$\Rightarrow 3a + 6 = 4$$

$$\Rightarrow 3a = -2$$

$$\Rightarrow a = -\frac{2}{3} \text{ bulunur.}$$

Örnek

$$5 - \frac{8}{3 + \frac{4}{x-2}} = 3$$

olduğuna göre, x kaçtır?

A) 3

B) 4

C) 5

D) 6

E) 7

Çözüm

Verilen bu soru türünde payda eşitleyerek işlem yapmak sorunun çözümünü uzatır. Burada işlemleri eşitliğin sonucuna göre tahmin ederek yapacağız.

$$5 - \frac{8}{3 + \frac{4}{x-2}} = 3 \Rightarrow \frac{8}{\boxed{3 + \frac{4}{x-2}}} = 2$$

$$\Rightarrow 3 + \frac{4}{\boxed{x-2}} = 4$$

$$\Rightarrow \frac{4}{\boxed{x-2}} = 1$$

$$\Rightarrow x - 2 = 4$$

$$\Rightarrow x = 6 \text{ bulunur.}$$

Not:

$ax + b = 0$ eşitliğinde

4. $a \neq 0$ ise denklemin tek çözümü vardır veya çözüm kümesi tek elemanlıdır.
5. $a = 0$ ve $b = 0$ ise denklemin sonsuz tane çözümü vardır. Yani çözüm kümesi $\mathbb{R}$ 'dir. (reel sayılar)
6. $a = 0$ ve $b \neq 0$ ise denklemin reel sayılarda çözümü yoktur. Yani çözüm kümesi $\emptyset$ 'dir. (boş küme)

Örnek

$$6mx - 4 - 3x + 7 = x - 3$$

denkleminin tek çözümü olduğuna göre m aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A) $\frac{1}{3}$ B) $\frac{2}{3}$ C) 1   D) $\frac{4}{3}$ E) 2

Çözüm

Çözüm

Denklem x'e göre düzenlenirse

$$\begin{aligned}6mx - 3x - x - 4 + 7 + 3 &= 0 \Rightarrow 6mx - 4x + 6 = 0 \\ &\Rightarrow (6m - 4)x + 6 = 0\end{aligned}$$

Denklemin tek çözümü olması için x'in katsayısının sıfırdan farklı olması gerekir.

$$\begin{aligned}\text{Yani; } 6m - 4 &\neq 0 \Rightarrow 6m \neq 4 \Rightarrow m \neq \frac{4}{6} \\ &\Rightarrow m \neq \frac{2}{3} \text{ bulunur.}\end{aligned}$$

Örnek

$$(a - 2)x + 3 - b = 0$$

denklemini her x reel sayısı için sağlandığına göre
 $a \cdot b$ çarpımı kaçtır?

A) 9

B) 6

C) 4

D) -4

E) -8

Çözüm

Denklem her x reel sayısı için sağlanıyor ise x 'in katsayısı ve sabit sayı sıfır olmalıdır.

$$\text{Yani; } \underbrace{(a-2)}_0 x + \underbrace{3-b}_0 = 0$$

$$a-2=0 \Rightarrow a=2$$

$$3-b=0 \Rightarrow b=3 \text{ olur.}$$

Dolayısıyla $a \cdot b = 2 \cdot 3 = 6$ bulunur.

Örnek

$$mx + n + 5x = 3m$$

denkleminin çözüm kümesi sonsuz elemanlı ise
 $m + n$ toplamı kaçtır?

- A) -15   B) -16   C) -18   D) -20   E) -24

Çözüm

Verilen denklemdeki bütün ifadeleri eşitliğin aynı tarafına alıp ifadeyi ortak paranteze alalım.

$$\begin{aligned}mx + n + 5x = 3m &\Rightarrow mx + 5x + n - 3m = 0 \\&\Rightarrow (m + 5)x + n - 3m = 0\end{aligned}$$

Denklemin çözüm kümesi sonsuz elemanlı olduğundan x 'in katsayısı ve sabit sayı sıfır olmalıdır.

$$m + 5 = 0 \Rightarrow m = -5$$

$$n - 3m = 0 \Rightarrow n = 3m \Rightarrow n = -15 \text{ olur.}$$

Böylece $m + n = -5 - 15 = -20$ bulunur.

Örnek

$$ax - b = 3x - 7$$

denkleminin çözüm kümesi boş küme ise $a \cdot b$ çarpımı aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A) 21   B) 18   C) 15   D) 14   E) 12

Çözüm

Verilen denklemdeki bütün ifadeleri eşitliğin aynı tarafına alıp ifadeyi ortak paranteze alalım.

$$\begin{aligned}ax - b = 3x - 7 &\Rightarrow ax - 3x - b + 7 = 0 \\&\Rightarrow (a - 3)x - b + 7 = 0\end{aligned}$$

Denklemin çözüm kümesi boş küme olduğundan x'in katsayısı sıfır ve sabit sayı sıfırdan farklı olmalıdır.

$$a - 3 = 0 \Rightarrow a = 3$$

$$-b + 7 \neq 0 \Rightarrow b \neq 7$$

Böylece $a \cdot b = 3 \cdot 7 = 21$ olamaz.

BİRİNCİ DERECEDEKİ İKİ BİLİNMEYENLİ DENKLEMLER

İçerisinde iki bilinmeyen bulunan eşitliklere **iki bilinmeyenli denklem** denir.

$a, b, c \in \mathbb{R}$, $a \neq 0$ ve $b \neq 0$ olmak üzere genel olarak

$ax + by + c = 0$ şeklinde gösterilir.

$ax + by + c = 0$ ifadesinde x ve y 'ye **bilinmeyen**

a , b ve c 'ye **katsayı** denir.

Örnek

$3x + y = 8 \rightarrow x$ ve y değişkenine bağlı

$2a - 3b + 6 = 0 \rightarrow a$ ve b değişkenine bağlı

$4m + 3n = 12 \rightarrow m$ ve n değişkenine bağlı

birinci dereceden iki bilinmeyenli denklemlerdir.

Örnek

$$(a + 2) \cdot x^2 + (2b + 5) \cdot y^2 + (c + 4) \cdot x \cdot y - x + 2y + 3 = 0$$

ifadesi x ve y değişkenlerine bağlı birinci dereceden iki bilinmeyenli denklem olduğuna göre, $a \cdot b \cdot c$ çarpımı kaçtır?

- A) -20   B) -18   C) -15   D) -12   E) -10

Çözüm

Verilen ifadenin x ve y değişkenlerine bağlı birinci dereceden iki bilinmeyenli denklem olabilmesi için x^2 li, y^2 li ve xy 'li terimlerin olmaması gerekir. Dolayısıyla bu terimlerin katsayıları sıfır olmalıdır.

$$a + 2 = 0 \Rightarrow a = -2$$

$$2b + 5 = 0 \Rightarrow 2b = -5 \Rightarrow b = -\frac{5}{2}$$

$$c + 4 = 0 \Rightarrow c = -4 \text{ olur.}$$

$$\text{Böylece } a \cdot b \cdot c = (-2) \cdot \left(-\frac{5}{2}\right) \cdot (-4) = -20 \text{ bulunur.}$$

Çözüm Kümesi Bulma

Birinci dereceden iki bilinmeyenli denklemler x ve y değişkenlerinden oluştuğu için denklemin çözümü (veya kökü) sıralı ikili şeklinde olur.

Bu ikilide birinci bileşen x 'in değeri, ikinci bileşen y 'nin değeridir.

Denklemin kökü (x, y) sıralı ikilisi şeklinde gösterilir.

Denklemin çözüm kümesi $\{(x, y)\}$ şeklinde gösterilir.

Örnek

$$(2a + 3) \cdot x + (a - 1) \cdot y - 5 = 0$$

denkleminin bir kökü $(-2, 3)$ olduğuna göre, a kaçtır?

- A) -15 B) -14 C) -13 D) -12 E) -11

Çözüm

Denklemin bir kökü $(-2, 3)$ ise $x = -2$ ve $y = 3$ olur. Bu değerler yerine yazılırsa denklemi sağlar. Buradan

$$\begin{aligned}(2a + 3) \cdot (-2) + (a - 1) \cdot 3 - 5 &= 0 \Rightarrow -4a - 6 + 3a - 3 - 5 = 0 \\ \Rightarrow -a - 14 &= 0 \\ \Rightarrow a &= -14 \text{ bulunur.}\end{aligned}$$

DENKLEM SİSTEMİ

a, b, c, d, e, f reel sayı olmak üzere,

$$ax + by = e$$

$$cx + dy = f$$

ifadesine birinci dereceden iki bilinmeyenli **denklem sistemi** denir.

Birinci dereceden iki bilinmeyenli denklem sistemlerinin ortak çözümü veya çözüm kümesi bulunurken aşağıdaki yöntemler kullanılabilir.

a. Yok Etme Metodu

Denklemlerde yok edilecek bilinmeyenin katsayısı zıt işaretli olacak şekilde eşitlenir. İki denklem taraf tarafa toplanıp bir bilinmeyenli denkleme dönüştürülür.

Örnek

$$2x - y = 19$$

$$3x + 2y = 4$$

denklemler sisteminin çözüm kümesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) $\{(6, 7)\}$

B) $\{(-6, 7)\}$

C) $\{(6, -7)\}$

D) $\{(6, -4)\}$

E) $\{(6, -2)\}$

Çözüm

$2x - y = 19$ denkleminin terimleri 2 ile çarpılıp

$3x + 2y = 4$ denklemiyle toplanırsa,

$$2/2x - y = 19 \Rightarrow 4x - 2y = 38$$

$$3x + 2y = 4 \Rightarrow + 3x + 2y = 4$$

$$7x = 42$$

$x = 6$ bulunur.

Bulunan x değeri denklemlerden birinde yerine yazılırsa

$$2x - y = 19 \Rightarrow 2 \cdot 6 - y = 19 \Rightarrow 12 - 19 = y \Rightarrow y = -7$$

bulunur.

O hâlde denklem sisteminin çözüm kümesi $\{(6, -7)\}$ olur.

b. Yerine Koyma Metodu

Denklemlerden birindeki bir bilinmeyen diğeri cinsinden yazılır. Bu eşitlik ikinci denklemde yerine yazılıp ifade bir bilinmeyenli denkleme dönüştürülür.

Örnek

$$2x - y = 15$$

$$3x + 2y = 5$$

denklemin sisteminin çözüm kümesi
aşağıdakilerden hangisidir?

A) $\{(5, -5)\}$

B) $\{(5, -2)\}$

C) $\{(2, -5)\}$

D) $\{(-2, -5)\}$

E) $\{(-5, -2)\}$

özüm

$$\begin{cases} 2x - y = 15 \\ 3x + 2y = 5 \end{cases} \text{ denklem sisteminde birinci denklemde } y$$

bilinmeyeni yalnız bırakılırsa, $y = 2x - 15$ olur.

Bu değer ikinci denklemde yerine yazılırsa,

$$3x + 2 \cdot (2x - 15) = 5 \Rightarrow 3x + 4x - 30 = 5$$

$$\Rightarrow 7x = 35$$

$$\Rightarrow x = 5 \text{ olur.}$$

Bu değer, $y = 2x - 15$ de yerine yazılırsa, $y = -5$ bulunur.

O hâlde denklem sisteminin çözüm kümesi $\{(5, -5)\}$ olur.

Örnek

Toplamları 91 olan iki sayıdan birinin 3 katı, diğerinin 4 katına eşittir.

Bu sayılardan küçük olan kaçtır?

- A) 39   B) 36   C) 34   D) 31   E) 29

Cözüm

Sayılar x ve y olsun.

Sayıların toplamı 91 olduğundan $x + y = 91$ olur.

x ve y 'den birinin 3 katı diğerinin 4 katına eşit ise

$3x = 4y$ olur.

İkinci denklemde x yalnız bırakılırsa $3x = 4y \Rightarrow x = \frac{4y}{3}$ olur. Bu değer denklemde yerine yazılırsa

$$x + y = 91 \Rightarrow \frac{4y}{3} + y = 91 \Rightarrow \frac{7y}{3} = 91 \Rightarrow 7y = 273$$

$$\Rightarrow y = 39\text{'dur.}$$

Bulunan bu değer denklemlerin birinde yerine yazılırsa

$$x + y = 91 \Rightarrow x + 39 = 91 \Rightarrow x = 52 \text{ olur.}$$

O hâlde bu sayılardan küçük olanı 39 bulunur.

Not:

$ax + by + c = 0$ eşitliği her x, y reel sayı ikilisi için sağlanıyorsa $a = 0$, $b = 0$ ve $c = 0$ olmalıdır.

Örnek

$$(2x - y + 4) \cdot a + (x + y - 13) \cdot b = 0$$

eşitliği her a, b reel sayısı için sağlanıyor ise, y kaçtır?

A) 11

B) 10

C) 8

D) 6

E) 2

Cözüm

Eşitlik her a, b reel sayısı için sağlanıyor ise a ve b 'nin katsayıları sıfıra eşitlenerek işlem yapılır.

$$2x - y + 4 = 0 \Rightarrow 2x - y = -4$$

$$x + y - 13 = 0 \Rightarrow x + y = 13$$

Denklemler taraf tarafa toplanır ise,

$$x + y = 13$$

$$+ 2x - y = -4$$

$$3x = 9$$

$$x = 3 \text{ tür.}$$

$x = 3$ değeri denklemlerin birinde yerine yazılırsa

$$x + y = 13 \Rightarrow 3 + y = 13 \Rightarrow y = 10 \text{ bulunur.}$$

Not:

$$ax + by = e$$

$$cx + dy = f$$

denklem sisteminde

1. $\frac{a}{c} \neq \frac{b}{d}$ ise denklem sisteminin tek çözümü vardır veya çözüm kümesi tek elemanlıdır.
2. $\frac{a}{c} = \frac{b}{d} = \frac{e}{f}$ ise denklem sisteminin çözüm kümesi reel sayılardır veya denklemin sonsuz çözümü vardır.
3. $\frac{a}{c} = \frac{b}{d} \neq \frac{e}{f}$ ise denklem sisteminin çözüm kümesi boş kümedir veya çözümü yoktur.

Örnek

$$ax + 6y - 5 = 0$$

$$(2 - a)x + 4y + 7 = 0$$

denklem sisteminin tek çözümü varsa a aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A) $\frac{6}{5}$ B) $\frac{7}{5}$ C) $\frac{8}{5}$ D) $\frac{9}{5}$ E) 2

Çözüm

Denklem sisteminin tek çözümü varsa x'in katsayıları oranı ile y'nin katsayıları oranı farklı olmalıdır.

Yani;

$$\begin{aligned}\frac{a}{2-a} &\neq \frac{6}{4} \Rightarrow 4a \neq 12 - 6a \Rightarrow 10a \neq 12 \Rightarrow a \neq \frac{12}{10} \\ &\Rightarrow a \neq \frac{6}{5} \\ &\text{bulunur.}\end{aligned}$$

O hâlde denklem sisteminin tek çözümünün olabilmesi

için $a = \frac{6}{5}$ olamaz.

Örnek

$$(a-1)x + 4y = 2$$

$$3x + (b+1)y = 1$$

denklem sisteminin sonsuz çözümü olduğuna göre a · b çarpımı kaçtır?

A) 7

B) 4

C) 3

D) 1

E) -2

Çözüm

Denklem sisteminin sonsuz çözümünün olabilmesi için

$$\frac{a-1}{3} = \frac{4}{b+1} = \frac{2}{1} \text{ olmalıdır. Buradan}$$

$$\text{I. } \frac{a-1}{3} = \frac{2}{1} \Rightarrow a-1 = 6 \Rightarrow a = 7 \text{ 'dir.}$$

$$\text{II. } \frac{4}{b+1} = \frac{2}{1} \Rightarrow 2b+2 = 4 \Rightarrow 2b = 2 \Rightarrow b = 1 \text{ 'dir.}$$

Buradan $a \cdot b = 7 \cdot 1 = 7$ bulunur.

Örnek

$$(m - 1)x - 9y = 3$$

$$4x - (m - 1)y = 1$$

denklemler sisteminin çözüm kümesi boş küme olduğuna göre, m 'nin alabileceği değerler toplamı kaçtır?

A) 5

B) 2

C) -1

D) -3

E) -5

Çözüm

$$\frac{m-1}{4} = \frac{-9}{-(m-1)} \neq \frac{3}{1}$$

$$(m-1)^2 = 36 \Rightarrow m-1 = \pm 6$$

I. $m-1 = 6 \Rightarrow m = 7$

II. $m-1 = -6 \Rightarrow m = -5$

olduğundan $m = 7$ ve $m = -5$ olur. Dolayısıyla toplamı-
nı $7 + (-5) = 2$ bulunur.

ÖZEL DENKLEMLER

Bu kısımda üç bilinmeyen, üç denklemden oluşan ve özel çözümler gerektiren soru türlerini ele alacağız.

Örnek

$$a + b = 32$$

$$b + c = 17$$

$$a + c = 23$$

olduğuna göre, a kaçtır?

A) 17

B) 18

C) 19

D) 20

E) 21

Çözüm

I. Yol:

Denklemler alt alta toplanırsa bilinmeyenlerin katsayıları aynı olur.

$$\begin{array}{r}
 a + b = 32 \\
 b + c = 17 \\
 + \quad a + c = 23 \\
 \hline
 2a + 2b + 2c = 72 \\
 a + b + c = 36
 \end{array}$$

$b + c = 17$ olduğundan yukarıdaki eşitlikte yerine yazılır. a bulunur.

$$a + \underbrace{b + c}_{17} = 36 \Rightarrow a + 17 = 36 \Rightarrow a = 19 \text{ bulunur.}$$

II. Yol:

a 'nın değerini bulabilmek için b ve c değişkenlerinin olduğu denklem "-" ile çarpılıp denklemler taraf tarafa toplanır.

$$\begin{array}{r}
 a + b = 32 \\
 -b - c = -17 \\
 + \quad a + c = 23 \\
 \hline
 2a = 38 \\
 a = 19 \text{ bulunur.}
 \end{array}$$

Örnek

$$3a - 3b + 4c = 9$$

$$2a - 6b + 8c = 2$$

olduğuna göre, a kaçtır?

A) 3

B) 4

C) 5

D) 6

E) 8

Çözüm

1. denklemi -2 ile çarpıp diğer denklemlerle taraf tarafa toplayalım.

$$-2/3a - 3b + 4c = 9 \Rightarrow -6a + 6b - 8c = -18$$

$$2a - 6b + 8c = 2 \Rightarrow \underline{+ 2a - 6b + 8c = 2}$$

$$-4a = -16$$

$$a = 4 \text{ bulunur.}$$

Örnek

$$2a + 3b + 4c = 11$$

$$4a + 3b + 2c = 13$$

olduğuna göre, $a + b + c$ toplamı kaçtır?

A) -6

B) -4

C) 0

D) 4

E) 8

Çözüm

İki denklemini taraf tarafa toplarsak,

$$2a + 3b + 4c = 11$$

$$+ 4a + 3b + 2c = 13$$

$$6a + 6b + 6c = 24$$

$$6 \cdot (a + b + c) = 24 \Rightarrow a + b + c = 4 \text{ bulunur.}$$

Örnek

$$a \cdot b = 18$$

$$a \cdot c = 24$$

$$b \cdot c = 48$$

olduğuna göre, a'nın pozitif değeri kaçtır?

- A) 12   B) 8   C) 6   D) 3   E) 1

Cözüm

b ve c'yi yok etmek için 1. ve 2. denklemler çarpılıp, sonuç, 3. denkleme bölünür.

Buradan

$$\frac{a \cdot b \cdot a \cdot c}{b \cdot c} = \frac{18 \cdot 24}{48} = a^2 = 9 \Rightarrow a = \pm 3 \text{ bulunur.}$$

O hâlde a'nın pozitif değeri 3 bulunur.

Örnek

$\frac{a+b}{a \cdot b} = 9$ ve $\frac{a-b}{a \cdot b} = 3$ olduğuna göre, b kaçtır?

A) $\frac{1}{6}$

B) $\frac{1}{4}$

C) $\frac{1}{3}$

D) $\frac{1}{2}$

E) 1

Çözüm

Verilen denklemler ortak paydadana ayrılırsa

$$\frac{a+b}{a \cdot b} = 9 \Rightarrow \frac{a}{a \cdot b} + \frac{b}{a \cdot b} = 9 \Rightarrow \frac{1}{b} + \frac{1}{a} = 9 \dots\dots (I)$$

$$\frac{a-b}{a \cdot b} = 3 \Rightarrow \frac{a}{a \cdot b} - \frac{b}{a \cdot b} = 3 \Rightarrow \frac{1}{b} - \frac{1}{a} = 3 \dots\dots\dots (II)$$

(I) ve (II) denklemleri alt alta yazılır ve taraf tarafa toplanır

$$\frac{1}{b} + \frac{1}{a} = 9$$

$$+ \frac{1}{b} - \frac{1}{a} = 3$$

$$\frac{2}{b} = 12 \Rightarrow b = \frac{2}{12} = \frac{1}{6} \text{ bulunur.}$$

Örnek

$$\frac{3}{a} - \frac{6}{b} = 9$$

$$\frac{2}{a} + \frac{3}{b} = 6$$

olduğuna göre, a kaçtır?

A) 2

B) $\frac{3}{2}$

C) 1

D) $\frac{1}{2}$

E) $\frac{1}{3}$

Çözüm

2. denklem (2) ile çarpılıp, denklemler taraf tarafa toplanırsa

$$\frac{3}{a} - \frac{6}{b} = 9$$

$$+ \frac{4}{a} + \frac{6}{b} = 12$$

$$\frac{7}{a} = 21 \Rightarrow 7 = 21a \Rightarrow a = \frac{7}{21}$$

$$\Rightarrow a = \frac{1}{3} \text{ bulunur.}$$

Örnek

$$a - \frac{4}{b} = 6$$

$$b - \frac{4}{a} = 9$$

olduğuna göre, $\frac{a}{b}$ oranı kaçtır?

A) $\frac{2}{3}$

B) 1

C) $\frac{3}{2}$

D) $\frac{5}{3}$

E) 2

Çözüm

Verilen denklemlerde payda eşitleyip içler dışlar çarpımı yapılacak olursa

$$a - \frac{4}{b} = 6 \Rightarrow a \cdot b - 4 = 6b$$

$$b - \frac{4}{a} = 9 \Rightarrow a \cdot b - 4 = 9a \text{ olur.}$$

Bulunan denklemlerin sol tarafları eşit olduğundan sağ tarafları da eşit olmalıdır.

$$\text{Yani } 6b = 9a \Rightarrow \frac{a}{b} = \frac{6}{9} = \frac{2}{3} \text{ bulunur.}$$

Not:

m ve n pozitif çift tam sayılar olmak üzere,

$a^n + b^m = 0$ ise $a = 0$ ve $b = 0$ olmalıdır.

Örnek

$(a + 5)^2 + (2b + 4)^2 = 0$ olduğuna göre, $a \cdot b$ çarpımı kaçtır?

- A) 15   B) 12   C) 10   D) -10   E) -12

Çözüm

Çift kuvvetli ifadelerin toplamı sıfır (0) ise sayıların kendisi de sıfır (0) olmalıdır.

$$(a + 5)^2 + (2b + 4)^2 = 0 \Rightarrow a + 5 = 0 \text{ ve } 2b + 4 = 0 \\ \Rightarrow a = -5 \text{ ve } b = -2 \text{ olur.}$$

Böylece $a \cdot b = (-5) \cdot (-2) = 10$ bulunur.

Örnek

$(2x + y - 9)^4 + (x - y + 6)^6 = 0$ olduğuna göre,
 $x + y$ toplamı kaçtır?

A) 7

B) 8

C) 9

D) 10

E) 11

Çözüm

Çift kuvvetli ifadelerin toplamı sıfır (0) ise sayıların kendisi de sıfır (0) olmalıdır.

$$(2x + y - 9)^4 + (x - y + 6)^6 = 0 \text{ ise}$$

$$2x + y - 9 = 0 \text{ ve } x - y + 6 = 0 \text{ olur.}$$

Denklemler alt alta yazılıp toplanacak olursa

$$\begin{array}{r} 2x + y - 9 = 0 \\ + \quad x - y + 6 = 0 \\ \hline \end{array}$$

$$3x - 3 = 0$$

$$3x = 3$$

$$x = 1 \text{ olur.}$$

Bulunan bu değer denklemlerin birisinde yerine yazılırsa

$$x - y + 6 = 0 \Rightarrow 1 - y + 6 = 0 \Rightarrow y = 7 \text{ olur.}$$

Buradan $x + y = 1 + 7 = 8$ bulunur.

Örnek

$x - y = 6$ ve $x \cdot y + z^2 + 9 = 0$ eşitliklerini sağlayan x , y ve z değerleri için $x + y + z$ toplamı kaçtır?

- A) -3 B) -1 C) 0 D) 1 E) 3

Çözüm

$x - y = 6$ eşitliğinde $y = x - 6$ dır. Bu ifadede ikinci eşitlikte yerine yazılırsa $x \cdot (x - 6) + z^2 + 9 = 0$ olur.

$$\text{O hâlde } x^2 - 6x + 9 + z^2 = 0$$

$$(x - 3)^2 + z^2 = 0 \text{ dir.}$$

Çift kuvvete sahip iki terimin toplamı 0 ise sayılar sıfır olmalıdır. Buradan

$$x - 3 = 0 \text{ yani } x = 3, z = 0 \text{ ve } y = -3 \text{ t'ür.}$$

$$\text{Böylece } x + y + z = 3 - 3 + 0 = 0 \text{ bulunur.}$$

Örnek

Sıfırdan farklı a, b ve c sayıları için

$$3 \cdot b \cdot c - 5 \cdot a = 0$$

$$4 \cdot a \cdot b - 3 \cdot c = 0$$

$$a \cdot c - 8 \cdot b = 0$$

olduğuna göre $a \cdot b \cdot c$ çarpımı kaçtır?

A) 15

B) 12

C) 10

D) 8

E) 6

Çözüm

Sıfırdan farklı a, b, c sayıları için denklemler aşağıdaki gibi düzenlenip taraf tarafa çarpma işlemi uygulanırsa

$$3 \cdot b \cdot c = 5 \cdot a$$

$$4 \cdot a \cdot b = 3 \cdot c$$

$$\times \quad a \cdot c = 8 \cdot b$$

$$12 \cdot a^2 \cdot b^2 \cdot c^2 = 120 \cdot a \cdot b \cdot c \text{ olur.}$$

a, b, c sıfırdan farklı sayılar olduğundan eşitliğin her iki tarafından sadeleştirme işlemi uygulandığında

$$a \cdot b \cdot c = 10 \text{ bulunur.}$$

1. $\frac{0,24}{0,03} = \frac{x}{1,5}$

olduğuna göre, x kaçtır?

- A) 12   B) 10   C) 8   D) 6   E) 4

1. Ondalık sayılar rasyonel sayıya çevrilerek içler dışlar çarpımı yapılırsa

$$\frac{0,24}{0,03} = \frac{x}{1,5} \Rightarrow \frac{\frac{24}{100}}{\frac{3}{100}} = \frac{x}{\frac{15}{10}}$$

$$\Rightarrow \frac{24}{100} \cdot \frac{100}{3} = \frac{10x}{15}$$

$$\Rightarrow 8 = \frac{2x}{3}$$

$$\Rightarrow 2x = 24$$

$$\Rightarrow x = 12 \text{ bulunur.}$$

Cevap A

2. $\frac{2}{3}(x+3) - \frac{1}{4}(x-2) = \frac{x}{6}$

olduğuna göre, x kaçtır?

- A) -10   B) -9   C) -8   D) -7   E) -6

2. Payda eşitlemesi yapıp denklem düzenlenirse

$$\frac{2}{3}(x+3) - \frac{1}{4}(x-2) = \frac{x}{6}$$

$$\frac{2x+6}{\underset{(4)}{3}} - \frac{x-2}{\underset{(3)}{4}} = \frac{x}{\underset{(2)}{6}}$$

$$8x + 24 - 3x + 6 = 2x$$

$$3x = -30$$

$$x = -10 \text{ bulunur.}$$

Cevap A

3. $\frac{6}{x-2} + 3 = \frac{4}{x-2}$

olduğuna göre, x kaçtır?

A) 1

B) $\frac{4}{3}$

C) $\frac{5}{3}$

D) 6

E) $\frac{7}{3}$

3. Paydaları aynı olan sayılar bir araya alınırsa

$$\frac{6}{x-2} + 3 = \frac{4}{x-2} \Rightarrow \frac{6}{x-2} - \frac{4}{x-2} = -3$$

$$\Rightarrow \frac{2}{x-2} = -3$$

$$\Rightarrow -3x + 6 = 2$$

$$\Rightarrow -3x = -4$$

$$\Rightarrow x = \frac{4}{3} \text{ bulunur.}$$

Cevap B

4.
$$\frac{3}{a-1} + \frac{a}{a+1} - \frac{10}{3a-1} = \frac{2}{a-2} + \frac{41}{14}$$

denkleminin bir kökü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) -2   B) -1   C) $\frac{1}{3}$ D) 1   E) 2

4. Verilen ifadelerin paydalarına bakılırsa denklemin kökü paydaları sıfır yapmamalıdır.

$$a - 1 = 0 \Rightarrow a = 1 \text{ olamaz.}$$

$$a + 1 = 0 \Rightarrow a = -1 \text{ olamaz.}$$

$$3a - 1 = 0 \Rightarrow a = \frac{1}{3} \text{ olamaz.}$$

$$a - 2 = 0 \Rightarrow a = 2 \text{ olamaz.}$$

Dolayısıyla denklemin kökü -2 olabilir.

Cevap A

5. $\frac{x+1}{2} - y = 3$

$$3x + 4y = 20$$

denklem sisteminin çözüm kümesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) $\left\{ \left(-6, -\frac{1}{2} \right) \right\}$ B) $\left\{ \left(6, -\frac{1}{2} \right) \right\}$ C) $\left\{ \left(-6, \frac{1}{2} \right) \right\}$

D) $\left\{ \left(6, \frac{1}{2} \right) \right\}$ E) $\left\{ \left(\frac{1}{2}, 6 \right) \right\}$

5. Birinci denklemde payda eşitlemesi yapıp denklem düzenlenirse

$$\frac{x+1}{2} - \underset{(2)}{y} = \underset{(2)}{\frac{3}{1}} \Rightarrow x + 1 - 2y = 6 \Rightarrow x - 2y = 5 \text{ olur.}$$

Birinci denklem düzenlendikten sonra 2 ile genişletilerek denklemler taraf tarafa toplanır.

$$\begin{array}{r} 2/x - 2y = 5 \\ + \quad 3x + 4y = 15 \\ \hline 2x - 4y = 10 \\ + \quad 3x + 4y = 20 \\ \hline 5x = 30 \end{array}$$

$x = 6$ bulunur.

x 'in değeri yerine yazılarak y 'nin değeri bulunur.

$$x - 2y = 5 \Rightarrow 6 - 2y = 5$$

$$\Rightarrow y = \frac{1}{2}$$

Çözüm kümesi $\left\{ \left(6, \frac{1}{2} \right) \right\}$ bulunur.

Cevap D

6. $2x + y = 7$
 $x - 2y = 6$
 $mx + 4y = 8$

denklemler sisteminin tek çözümü olduğuna göre, m kaçtır?

- A) 2   B) 3   C) 4   D) 5   E) 6

6. Birinci denklem 2 ile genişletilip ikinci denklemle taraf tarafa toplanırsa

$$\begin{array}{r} 2/ 2x + y = 7 \\ + \quad x - 2y = 6 \\ \hline 4x + 2y = 14 \\ + \quad x - 2y = 6 \\ \hline 5x = 20 \end{array}$$

$x = 4$ bulunur.

x 'in değeri yerine yazılırsa

$$2x + y = 7 \Rightarrow 2 \cdot 4 + y = 7$$

$$\Rightarrow 8 + y = 7$$

$$\Rightarrow y = -1 \text{ bulunur.}$$

Denklem sisteminin bir çözümü olduğundan x 'in ve y 'nin değerleri üçüncü denklemi de sağlar.

$x = 4$ ve $y = -1$ yerine yazılırsa

$$mx + 4y = 8 \Rightarrow 4m - 4 = 8 \Rightarrow 4m = 12 \Rightarrow m = 3 \text{ bulunur.}$$

Cevap B

7. $3mx + 8 = 5 - 9x$

denkleminin çözüm kümesi boş küme olduğuna göre, m kaçtır?

- A) -3   B) -2   C) 1   D) 2   E) 3

7. Verilen ifadeler aynı tarafa toplanıp denklem düzenlenirse

$$3mx + 8 = 5 - 9x \Rightarrow 3mx + 9x + 3 = 0$$

$$\Rightarrow (3m + 9)x + 3 = 0$$

Çözüm kümesinin boş küme olması için x'in katsayısının sıfır olması ve sabit sayıların bir eşitlik oluşturmaması gerekir.

Yani,

$$3m + 9 = 0 \Rightarrow 3m = -9 \Rightarrow m = -3 \text{ bulunur.}$$

Cevap A

8. $(a - x) \cdot 3 + 2bx = 6$

denklemini her x reel sayısı için sağlandığına göre,
 $a \cdot b$ çarpımı kaçtır?

A) $\frac{1}{2}$

B) 2

C) $\frac{3}{2}$

D) 3

E) 4

8. Verilen ifade düzenlenirse

$$3a - 3x + 2bx - 6 = 0$$

$$(2b - 3)x + 3a - 6 = 0$$

olur. Her x reel sayısının çözüm olabilmesi için x 'in kat sayısının sıfır ve sabit sayıların da sıfır olması gerekir.

Yani,

$$2b - 3 = 0 \Rightarrow 2b = 3 \Rightarrow b = \frac{3}{2}$$

$$3a - 6 = 0 \Rightarrow 3a = 6 \Rightarrow a = 2$$

$$a \cdot b = \frac{3}{2} \cdot 2 = 3 \text{ bulunur.}$$

Cevap D

9. $2x + 3y = 4$

$$mx + 6y + 2n = 0$$

denklem sisteminin çözüm kümesi sonsuz elemanlı olduğuna göre, $m + n$ toplamı kaçtır?

- A) 4   B) 3   C) 2   D) 1   E) 0

9. Denklem sisteminin çözüm kümesi sonsuz elemanlı ise x'lerin katsayıları oranı, y'lerin katsayıları oranı ve sabit sayıların oranı eşit olmalıdır.

$$2x + 3y - 4 = 0$$

$$mx + 6y + 2n = 0 \text{ ise}$$

$$\frac{2}{m} = \frac{3}{6} = \frac{-4}{2n} \text{ olur.}$$

$$\frac{2}{m} = \frac{3}{6} \Rightarrow 3m = 12 \Rightarrow m = 4$$

$$\frac{3}{6} = \frac{-4}{2n} \Rightarrow 6n = -24 \Rightarrow n = -4$$

Böylece $m + n = 4 - 4 = 0$ bulunur.

Cevap E

10. $x + ay = 5$

$ax + 4y = 10$

denklemler sisteminin çözüm kümesi boş küme olduğuna göre, a kaçtır?

A) -3

B) -2

C) -1

D) 2

E) 3

10. Denklem sisteminin çözüm kümesi boş küme ise x'lerin katsayıları oranı ile y'lerin katsayı oranı eşit fakat sabit sayıların oranı bunlardan farklı olmalıdır.

$$\frac{1}{a} = \frac{a}{4} \neq \frac{5}{10} \text{ ise}$$

$$\frac{1}{a} = \frac{a}{4} \Rightarrow a^2 = 4$$

$$\Rightarrow a = 2 \text{ veya } a = -2$$

$$a = 2 \text{ için } \frac{1}{2} = \frac{2}{4} \neq \frac{5}{10} \Rightarrow \frac{1}{2} = \frac{1}{2} \neq \frac{1}{2}$$

olduğundan $a = 2$ olamaz.

$$a = -2 \text{ için } \frac{1}{-2} = \frac{-2}{4} \neq \frac{5}{10} \Rightarrow -\frac{1}{2} = -\frac{1}{2} \neq \frac{1}{2}$$

olduğundan $a = -2$ olmalıdır.

Cevap B